

Snaga učitelja/mentora za generaciju „izvan okvira”

Najopćenitije rečeno, zadatak učitelja je osigurati podršku učenju. No, nju je moguće shvatiti i protumačiti na mnogo različitih načina. Pod osiguranjem podrške učenju moguće je podrazumijevati poučavanje, instruiranje, usmjeravanje, savjetovanje ili pak različite oblike mentorstva. No, to nije samo jednostavno pitanje nazivlja niti semantike – svaki od tih naziva uključuje postupke koji proizlaze iz različitih razumijevanja procesa učenja. Da bi netko uistinu, u punom smisu riječi bio učitelj ili mentor, on treba iskazivati strastvenu predanost poučavanju i poštovati prava osoba koje poučava¹⁷⁰. Dakle, ne oslanjati se na postupke kojima bi instrumentalizirao razmišljanja drugih, a niti poticao njihovu pasivnost ili pokornost.

Naglasak je na stvaranju preduvjeta, tj. oblikovanju konteksta učenja, a ne na pronalaženju jedinstvene i unificirane formule poučavanja upravo zbog različitosti koja obilježava proces učenja. U procesu učenja različita je svaka osoba koja uči kao što je i različita svaka osoba koja nekome nastoji pružiti podršku učenju. Različita je i svaka interakcija koja se u procesu učenja uspostavlja, čak i ako je riječ o istim osobama. Jer, svaka od njih se i sama neprestano mijenja, tj. razvija i raste. Stavljanje naglaska na osiguranje uvjeta učenja, umjesto ustrajanja na tradicionalnoj praksi poučavanja sadržaja, vodi osnaživanju samostalnosti i samoorganizacijskog potencijala osobe koja uči. Jer se ona u konačnici treba osposobiti za ovladavanje alatima učenja te samostalno i kompetentno upravljanje procesom vlastitog učenja.

Podrška učenju „izvan okvira” zapravo se odmiče od podjele procesa učenja na dvije strane, od kojih bi jedna učila, a druga bivala poučavana i od kojih bi jedna strana o tom procesu odlučivala i njime upravljala, dok bi drugoj strani takva mogućnost u cijelosti bila uskraćena. Umjesto toga, podrška

170 Pask, R., Barrie, J. (2007), *Mentoring-Coaching. A Guide for Education Professionals*. Berkshire: Open University Press McGraw-Hill Education McGraw.

Učitelj je generator vjere učenika u vlastite sposobnosti učenja.

učenju „izvan okvira” oslanja se na ideju zajedništva i u smislu učenja i u smislu odlučivanja o tom procesu i upravljanja njime. To zajedništvo podrazumijeva ravnopravnost odnosa unatoč različitim razinama postojećih iskustava, znanja i razumijevanja osoba koje u procesu učenja sudjeluju. Stoga se podrška učenju „izvan okvira” odmiče i od uobičajenih dihotomija učiti-poučavati, govoriti-slušati ili primati-davati u korist koncepta zajedničkog učenja i to dvosmjernom i recipročnom komunikacijom te zajedničkom izgradnjom ili su-konstrukcijom razumijevanja i znanja.

Znanje nije pasivno registriranje stvarnosti izvan osobe koja uči. Njezina intervencija, tj. njezino djelovanje ključni je, nužan i konstitutivni dio znanja. Znanje je uvijek ljudska konstrukcija – i rekonstrukcija.¹⁷¹

Takva bi podrška trebala rezultirati podizanjem spremnosti svih sudionika za bolje razumijevanje samog procesa učenja, ali i njihove spremnosti da procesu vlastitog učenja, kao i učenju drugih – aktivno i učinkovito doprinesu.

Iz toga proizlazi i da bi u zajedničkom, recipročnom odnosu su-učenja, bilo moguće i opravdano više osoba istodobno smatrati mentorima. Naime, shvati li se pojam **mentora kao osobe koja drugoj osobi pomaže dobro (raz)mišljati**¹⁷², svaka osoba koja u procesu su-učenja sudjeluje zapravo bi se mogla smatrati mentorom. Osoba koja se uobičajeno naziva učenikom ili studentom, zbog djelovanja mentora, *dobro će razmišljati* o sadržaju učenja, ali i o načinima na koje ona vlastitom učenju, kao i učenju svojih kolega (ostalih učenika ili studenata), može doprinijeti. Osobi koja se uobičajeno naziva učiteljem, učenici ili studenti mogu pomoći da *dobro razmi-*

Učitelj osigurava mladim ljudima prilike za otkrivanje i razvijanje vlastitih talenata te produblјivanje svoje strasti prema učenju.

171 Biesta, G. (2016), *Knowledge and the Curriculum: A Pragmatist Approach*. In: Dominic Wyse, Louise Hayward and Jessica Pandya (eds.), *The SAGE Handbook of Curriculum, Pedagogy and Assessment*. London, Thousand Oaks, New Delhi, Singapore: SAGE Publications, str. 78.-91.

172 Pask, R., Barrie, J. (2007), *Mentoring-Coaching, A Guide for Education Professionals*. Berkshire: Open University Press McGraw-Hill Education McGraw, str. 15.

šlja o kvaliteti njihova učenja, kvaliteti podrške tom učenju i načinima na koje se ta kvaliteta može unaprijediti. U tom smislu, učenici, tj. studenti postaju mentorima učitelju. A u konačnici, učenici, studenti i učitelji postaju mentori jedni drugima.

Aktivnost učitelja i učenika nije razdvojena u smislu da jedan poučava, a drugi uči, odnosno da jedan pripovijeda, a drugi spoznaje. Obojica spoznaju jer znanje nije činjenica nego proces.¹⁷³

Podrška učenju „izvan okvira” uključuje stvaranje različitih organizacijskih preduvjeta, tj. konteksta učenja koji bi mladim osobama omogućio da se ostvaruju kao autonomni i emancipirani učeći subjekti. Takav kontekst učenja trebao bi im osigurati prilike za otkrivanje i razvijanje vlastitih talenata te produblјivanje svoje strasti prema učenju.

6.1. Učitelj je generator učenikove vjere u vlastite sposobnosti učenja

Ranije smo isticali kako su interesi, mogućnosti i spremnost za učenje kod različitih učenika različiti. Stoga i podrška njihovom učenju treba biti usklađena s postojećim kapacitetima učenika, tj. što više personalizirana. Mladi ljudi u odgojno-obrazovni sustav ulaze različiti i iz njega trebaju izaći različiti, ali svatko u svojoj boljoj, uljuđenijoj, razvijenoj i obrazovanoj varijanti. Učitelj ohrabruje i potiče učenike da daju svoj maksimum, tj. osnažuje njihovu motivaciju da zadrže otkrivačku radoznalost te se u tom smislu nastave angažirati. U osiguranju kvalitetne podrške učenju učenika uloga učitelja ne nalikuje ulozi solista, nego pratećeg vokala¹⁷⁴. Podrška učenju učenika trebala bi biti utemeljena na učiteljevu razumijevanju učenika i trenutačne situacije u kojoj se on

173 Freire, P (2002), *Pedagogija obespravljenih*, ODRAZ – Održivi razvoj zajednice, str. 16.

174 Delors, L. (1998), *Učenje, blago u nama*. Zagreb: Educa, str. 162.

Učitelj učenicima pomaže razvijati mentalni sklop pobjednika potičući njihovo uvjerenje da je uvijek vrijedno ponovno pokušati.

nalazi, tj. izravno ovisi o njegovoj sposobnosti razumijevanja učenika i te situacije. Da bi to bilo moguće, učitelj treba biti „sinkroniziran” s razmišljanjem učenika¹⁷⁵. Upravo je zato jedno od posebnih važnih umijeća učitelja njegovo umijeće „slušanja učenika”¹⁷⁶.

Naravno, nemaju svi učenici afinitet za isto područje ili disciplinu, niti ga trebaju imati. No, tijekom školovanja svi trebaju doživjeti ugodu koju proizvodi uspjeh otkrivanja nečeg novog i zanimljivog, te zadržati radoznalost kakvu imaju djeca, tj. znanstvenici kao što su, primjerice, Planck i Curie.

Oснаživanju vjere učenika u vlastite kapacitete učenja doprinosi i osiguranje veće slobode odlučivanja u odnosu na to što će učiti, tj. osiguranje prilika postavljanja vlastitih ciljeva¹⁷⁷. U svakom slučaju, učitelj za generaciju „izvan okvira” odmiče se od prakse pasiviziranja mladih osoba u korist one koja potiče njihov aktivni angažman i dosljedno osnažuje njihovu motivaciju, samostalnost, inicijativu i odgovornost. Time pojačava vjeru mladih ljudi u vlastite sposobnosti učenja, jača njihovo samopouzdanje glede učenja i pojačava njihovu strast prema učenju. Jer njegov je posebno važan cilj **omogućiti učenicima da zavole učenje ili, bolje rečeno, da nastave voljeti učenje.**

*Napori učitelja moraju biti nadahnuti dubokom vjerom u ljude i njihovu stvaralačku snagu. A da bi u tome uspjeli, moraju postati partnerima svojih učenika.*¹⁷⁸

175 Berk i Spuhl, prema Pound, L., (2011), *Influencing Early Childhood Education – Key figures, philosophies and ideas*. Open University Press. Berkshire: Open University Press.

176 Rinaldi, C. (2006), *Dialogue with Reggio Emilia*. London, New York: Routledge.

177 Više o tome u: Gagne, M. i Deci, E. L. (2005), *Self-determination theory and work motivation*, Journal of Organizational Behavior, sv. 26, (2005), str. 331–362.

178 Freire, P (2002), *Pedagogija obespravljenih*, ODRAZ – Održivi razvoj zajednice.

Učitelj učenicima omogućuje da zavole učenje i da ga nastave voljeti.

Oснаžивање позитивног односа према учењу и развој вјере у властите капацитете учења не би смјеле бити засјенјене нити угрожене било каквим наставним поступцима или методима рада. А ако то постану – онда њих треба мијенјати прије него проузроче несagleдиво велике последице, тј. угасе страст младих особа према учењу и знанју.

Учитељ ученицима настоји осигуравати прилике да учење доживљавају као угодну, а сами себе као ученике који су способни учити и научити што год желе – посвете ли томе довољно труда, рада и преданости. Да би млада особа градила вјеру у властите способности учења и искусила страст према учењу, потребно је појачавати њезину преданост и посвећеност учењу.

У том смислу, учитељ за генерацију „изван оквирa” ствара претпоставке које младим људима омогућавају развој отпорности, тј. искуство задржавања оптимизма и вјере у своје капацитете унаоач привременом неуспјеху. Јер учење се састоји и од успјеха и неуспјеха. У том смислу, потиче их на обликовање самопouzдања, тј. развоја увјеренја како уз додатни напор и рад, увијек могу постати бољи, паметнији и моћнији¹⁷⁹. Учитељ им помаже развијати ментални склоп побједника у процесу учења задржавајући њихову мотивацију и увјеренје како је увијек вриједно поновно покушати. Наравно, да би у томе успио, он сам треба преусмјерити фокус с онога што ученик није способан савладати према ономе што још није успио савладати – недвосмислено истичући вјеројатност да је способан, тј. има простора за даљњи напредак¹⁸⁰.

Учитељ за генерацију „изван оквирa” оснажује вјеру ученика у властите капацитете учења. Он изградњу самопouzдања младих особа гледе учења и појачавање њихове страсти према учењу сматра доприносом развоју алата за чинjenje друштва бољим.

179 Claxton, G., Lucas, B. (2013), *Redesigning Schooling – 2 What kind of teaching for what kind of learning?* London: SSAT (The Schools Network) Ltd, 2013.

180 исто, стр. 24.

Izgradnju samopouzdanja mladih osoba i pojačavanje njihove strasti prema učenju učitelj smatra doprinosima razvoju alata za činjenje društva boljim.

6.2. Učitelj je promicatelj učenikove autonomije i emancipacije

Autonomni je pojedinac neovisan o vanjskom autoritetu i u stanju je gospodariti sobom i svojim moćima¹⁸¹ a jedna od tih moći, nedvojbeno je i moć učenja. Nekoliko značajki određuju autonomnost neke osobe¹⁸²: ona se u stanju pitati, smatrajući da na to ima pravo, koje je opravdanje za razne stvari koje se uobičajeno uzimaju zdravo za gotovo? Nadalje, ona odbija prihvaćati ono što joj drugi predlažu kada joj se to čini neprihvatljivim. Također, u stanju je definirati ono što stvarno želi, tj. što drži da je u njezinom interesu, a što može biti različito od onoga što se njezinim interesom uobičajeno smatra. Autonomna osoba je u stanju artikulirati vlastite ciljeve i planove te oblikovati vlastite namjere neovisno o utjecaju ili pritisku drugih. I napokon, ona može birati između raznih alternativa, formirati vlastito mišljenje o raznim temama koje ju zanimaju i upravljati svojim postupcima i stavovima. Ukratko, „autonomna osoba ima vlastiti um i u skladu s njim se ponaša”¹⁸³. Ona na pojave, procese i događaje u svojem okruženju reagira kreativno i autentično – umjesto da pruža šablonske i stereotipne odgovore koji su rezultat njezinih navika¹⁸⁴. Autonomija označuje sposobnost osobe za postavljanje ciljeva svojih akcija i za prosuđivanje njihove vrijednosti¹⁸⁵.

181 Gibbs, B. (1979) *Autonomy and Authority in Education*, Journal of Philosophy of Education, 13, str. 119–132.

182 Dearden, R. F. (1975) *Autonomy as an Educational Ideal*, in Brown, S. C. (ed.) *Philosophers Discuss Education*, London: Macmillan, str. 3–18.

183 isto, str. 7.

184 Jackins, prema David Boud (ed.) 1988, *Developing Student Autonomy in Learning*. London, New York: Taylor & Francis Taylor & Francis Group.

185 Chené A. (1983) *The Concept of Autonomy in Adult Education: a Philosophical Discussion*, *Adult Education Quarterly*, 34 (1), str. 38–47.

Autoritet mora biti na strani slobode, a ne protiv nje.

Autonomiju u području obrazovanja i nastave nije moguće jednoznačno odrediti, ali se često povezuje s pojmovima i sintagmama poput samostalnog učenja, nastave koju kontrolira učenik, netradicionalnog učenja, otvorenog učenja, participativnog učenja, samousmjerenog učenja, samoorganiziranog učenja, samostalno planiranog učenja, samopoučavanja i sl.¹⁸⁶. No glavna karakteristika autonomije kao pristupa učenju jest preuzimanje značajne odgovornosti učenika za vlastito učenje, a time nadilazi pružanje njegova odgovora na dobivene upute¹⁸⁷. Manifestacije takve odgovornosti mogu se opredmećivati kao prepoznavanje vlastitih potreba učenja, samostalno postavljanje ciljeva, planiranje aktivnosti učenja, pronalaženje resursa potrebnih za učenje, suradnja s drugima, odabir projekata učenja, definiranje *problema*, korištenje učitelja kao savjetnika a ne instruktora, poduzimanje aktivnosti koje ne usmjerava nastavnik, poduzimanje samoprocjene, učenje izvan zidova obrazovne ustanove, odlučivanje o mjestu i vremenu održavanja aktivnosti kao i njihovu trajanju i sl.

U svakom slučaju, autonomija koincidira s neautoritarno i demokratski organiziranim obrazovnim procesom u kojemu kolaboracija, reciprocitet i zajedništvo postaju središnjim točkama. Stoga razvoj prakse u podlozi koje je poticanje autonomije učenika često započinje redistribucijom moći i reorganiziranjem učiteljskog autoriteta.

U kvalitetnom procesu obrazovanja klasični odnosi učitelj – učenici i učenici – učitelj zapravo prestaju postojati, a umjesto njih se stvaraju novi oblici odnosa: učitelj/učenik s učenicima/učiteljima. I učitelj i učenici postaju suodgovorni za proces u kojem se svi razvijaju. U tom procesu argumente temeljene na „autoritetu” zasjenjuju oni

186 Candy je naveo trideset različitih pojmova koji se u ovom kontekstu koriste. Više o tome u: Candy, P. (1987), *Evolution, Revolution or Devolution: Increasing Learner-Control in the Instructional Setting*, in Boud, D. J. and Griffin, V. R. (eds.) (1998) *Appreciating Adults Learning: From the Learner's Perspective*, London: Kogan Page, str. 159–178.

187 Boud David (ed.) (1988), *Developing Student Autonomy in Learning*. London, New York: Taylor & Francis Taylor & Francis Group, str. 23..

Promicanje autonomije i emancipacije mladih ljudi učitelj smatra doprinosom razvoju alata za činjenje društva boljim.

utemeljeni na slobodi. Drugim riječima, *autoritet bi morao biti na strani slobode, a ne protiv nje*¹⁸⁸.

U svakom slučaju, promicanje autonomije doprinosi napuštanju kulture konformizma jer su autonomni pojedinci u stanju izražavati svoje neslaganje i obezvrjeđivati konformizam¹⁸⁹. A to može biti solidan početak činjenja vlastitog života i života zajednice boljima.

Učitelj za generaciju „izvan okvira” potiče autonomiju i emancipaciju učenika te ih ohrabruje na promišljanje, propitivanje i donošenje vlastitih prosudbi i odluka. On sudjelovanje mladih osoba u odlučivanju i njihovo utjecanje na stvari koje ih se tiču smatra doprinosom razvoju alata za činjenje društva boljim.

6.3. Učitelj je kreator kulture mišljenja i dijaloga

Jedan od posebno važnih zadataka učitelja jest njegovanje slobode mišljenja i djelovanja, što podrazumijeva otklon od kulture prihvaćanja sadržaja, informacija i cjelokupne realnosti u kojoj živi „zdravo za gotovo”.

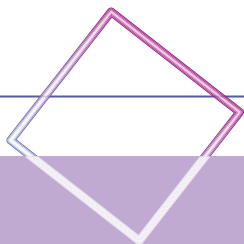
*Freire opisuje nekoliko razina svijesti: prvu na kojoj je čovjek prilagođen životnom okruženju i bavi se jedino osnovnim životnima potrebama, drugu na kojoj on shvaća društveno-kulturni realitet kao zadan i sumnja u mogućnost ikakve promjene (što odgovara „kulturi šutnje”), treću koju prati osjećaj da stvari i događaji nisu uvijek izvan kontrole čovjeka dok je najviša razina svijesti **kritička svijest**, a za nju je potrebno osvješćivanje*¹⁹⁰.

188 Freire, P (2002), *Pedagogija obespravljenih*, ODRAZ – Održivi razvoj zajednice.

189 Dunlop, prema David Boud (ed.) (1988), *Developing Student Autonomy in Learning*. London, New York: Taylor & Francis Taylor & Francis Group.

190 Freire, P (2002), *Pedagogija obespravljenih*, ODRAZ – Održivi razvoj zajednice.

Učitelj mlade osobe ohrabruje da se usuđuju misliti.

Kvalitetno obrazovanje uvijek ohrabruje na propitivanje, čuđenje, razmišljanje, fascinaciju i sudjelovanje. Ono probija okvire postojećeg, uobičajenog i poznatog u korist otkrivanja neke nove „vatre” i nekog novog „kotača”. Učitelj to čini poticanjem učenika da probleme kojima se bavi sagledava iz različitih perspektiva te izgrađuje nove, kvalitetnije načine razumijevanja i razmišljanja. Za to je ponekad potrebna i hrabrost pa je zadatak učitelja i da mlade osobe ohrabruje na neprestano propitivanje svega što je okružuje i da u tom smislu angažiraju svoj puni kreativni, misaoni i emocionalni potencijal.

Ukratko rečeno, učitelj mlade osobe ohrabruje da se usuđuju misliti. Jer, pravom procesu učenja imanentna je spremnost osobe da svakodnevno i na mnogo načina sve oko sebe propituje i o svemu *misli*. Pravo i vrijedno znanje ide pod ruku s načinom na koji osoba misli. No, učitelj **mladim osobama ne osigurava samo pravo na mišljenje nego im to mišljenje svakodnevno pomaže kultivirati**. Jer, između pozicije „imati pravo na mišljenje” i pozicije „misliti utemeljeno, informirano i produktivno” može biti dosta duboki ponor.

Drugim riječima, učitelj učenike uči *dobro misliti*¹⁹¹. A dobro misliti znači uvažavati kontekst koji nekoj spoznaji daje smisao, imati senzibilitet i za ono što nije vidljivo i mjerljivo, prihvaćati višeznačnost perspektiva i izbjegavati pretjerano pojednostavljenje. U konačnici, *dobro misliti* znači povezivati, uklanjati pretince, odvajati krnje gledište razdvojenih disciplina u korist multidisciplinarnosti, uvažavati kompleksnost, nadilaziti redukcionizam te se hvatati u koštac s neizvjesnostima i kontradikcijama¹⁹².

Razvojem kulture mišljenja mlade se osobe otklanja od kulture konformizma, nekritičnosti i pretjerane prilagodljivosti. Jer, optimalan cilj obrazovanja nije proizvodnja poslušnika bez mišljenja, stava i samopouzdanja, nego razvoj proaktivnih i odgovornih jedinki koje svijet u kojem žive mogu čiti

191 Morin, E. (2008), *Etika*. Zagreb: Masmedia, str. 61-63.

192 Morin, E. (2008), *Etika*. Zagreb: Masmedia.

Učitelj mladim ljudima osigurava pravo na mišljenje te im pomaže da svoje mišljenje svakodnevno kultiviraju.